

БЭБЭБЭЭ...

БҮГҮН...

САРСЫН...

(Улуус баһылыгын мунньабыттан бэлиттээһиннэр)

«Улуус үрдүнэн чоһунан хааччыыы мөлтөх; ааспыт субуотага Дьокуускайтан «Якутгаэстрой» директора Иванов таһса сылдьан Партизан нэһилиэтин газтааһын кулун тутар 8 күнүгэр диэри бүтүө, онтон салгыы 1 Хомустаах газтааһына сагаланыа, быйыл бүтүрэр былааннаахтар; Граф Бизрэгэр почта үлэлээбэт, фельдшерскэй-акушерскэй пуун туруга олох мөлтөх, тохсунньу 25 күнүгэр диэри бу тэрилтэ үлэтин бүтүрүөх буолбуттара, маньы таһынан бу нэһилиэккэ автобус сылдьыбат эбит; бензин сыаната үрдээбитинэн микроавтобустар 70 солкуобайга, онтон кыра массыыналар 80 солкуобайга дьону тизир буолбуттар, сөбүгэр сыананы олохтуурга үлэлэһипит; Таастаах маһаһыныгар туох да бородуукта суох эбит; улуус үрдүнэн килиэп оҕорор бурдук бүтэн эрэр; МУ НУ ЖКХ фекальнай ууну таспат; кэнники өссө 4 объект эбиллэн 2001 сылга үтүө дьыалаларга биһиги улууспутугар 95 дьыала түһэриллибитэ» дииэн улуус баһылыгын бастакы солбуйааччы э.т. А.И. Ильин иһитиннэрдэ. Альберт Иннокентьевичка тутуу, газтааһын, электроэнергия, ЖКХ, сибээс, транспорт, промышленность салааларын үлэтин хонтуруоллааһын, сүктэриллибит.

Таастаах нэһилиэгэр 4 объекка газ киллэриллибит. Төлөбүр бардаһына кулуупка уонна гаражка киирэрэ былааннанар.

35-гэр диэри саастаах дьонго кредит бэриллэринэн сибээстээн Нам улууспутугар 9 мөл. солк. көрүлүбүт. Дьаһалталаарга сайабылы-аньылар киирэн эрэллэр, бу кредити сөптөөхтүк уонна чопчу сыалынан туһанар инниттэн үлэ ытыллар, араас былааннар бааллар.

МУ НУ ЖКХ селону ыраастааһынга уматык боппуруоттун интэриэс дииэн иһитиннэрдэ. 5 фекальнай массыынаттан 3-һэ эрэ сүүрэр. Чоһу, конденсаты таһыы хонтуруола ЖКХ тэрилтэтин эбэллээһинигэр сүктэриллибит.

Нам улууспутугар 8 тыһ. дьыалабыай мас бэлэмнээһинигэр былаан бэриллибит. Онтон алмааһы кырылыһыр заводка 1 мөл. 129 доллардаах былаан түһэриллибит.

Баһаарынай сулууспа үлэһиттэрэ 106 объекты, ол иһигэр 5 котельнайы, 10 элбэх киһи сылдьар объектын бэрэбиэркэлээбиттэр. Маны тэнгэ 83 дьыа, ол иһигэр 45 ведомственной, 38 олохтор дьыа бэрэбиэркэлээбиттэр. 250 киһи инвестицияны ытыттылар, 4 эппиэтинэстээх үлэһит уонна биер гражданин ыстарааптаммыттар. Баһаарынай сулууспа үлэһиттэригэр 30-40 бырыһыан штаты сарбыйы буолуохтаах дииэн начальнигы И.В. Колпашиников эттэ.

Нам селотун дьаһалтата ааспыт нэдиэлэҕэ селога олохтор ыччаттарга мунньах ыыппыт. Мунньахха 18 киһиттэн састааптаах ыччат сөбүлэһин тэрийбиттэр. Сотору кэмнээн бэйдиэ сылдьар ыттары дьааттааһын сагаланыахтаах.

Тохсунньу 24 күнүттэн нэһиликтэр баһылыктарын отчуоттара буолуохтаах.

Бэлиттэннэ В. РЫКУНОВА

«ОСКУОЛА ТУҢУГАР КЫҤАМНЫЫ — КЭСКИЛ ТУҢУГАР КЫҤАМНЫЫ» ДИЭН УЛУУСТААҤЫ КОНКУРСУ ЫТЫТЫ ТУҢУНАН ДЬАҤАЛ

СР Президентэ М.Е. Николаев 9.12.2000 с. 299-РП нүмүрдээх дьаһалын толорор инниттэн, республика достойнай гражданинны иитиһигэ общество кылаатын үрдэтэр, олохтоох бэйэни салайыныы органнарын, тыа сирин уопсай үөрэхтээһин оскуолатын сайдыытыгар хаһаайыстыбаннай структураһы күүһүрдөр инниттэн дьаһайабын:

1. Республикагааҕы конкурска олоһуран «Оскуола туһугар кыһамныы — кэскил туһугар кыһамныы» дииэн улуустааҕы конкурсу ытытарга.

2. Конкурсу ытытыга манньык састааптаах комиссияны тэрийэргэ:

Игнатьева М.С. — улуус баһылыгын солбуйааччы, комиссия председатели;

Дьячковская Н.Г. — үөрэх управлениетын начальнига, председатели солбуйааччы;

Бочкарев А.А. — баһылык солбуйааччыта, чилиэн;

Винокуров Ф.В. — кадровой политикка управлениетын начальнига, чилиэн;

Винокурова М.М. — дьыа кэргэн отделын специалиһа, чилиэн;

Павлова А.С. — үөрэх управлениетын отделын сөбүдүсэһэй, Аһаҕас оскуола председатели, чилиэн;

Потапов В.Е. — «Дьулуур» фонда начальнига, чилиэн;

Хохолова В.С. — СЭС кылаабынай враһа, чилиэн.

3. Нэһиликтэр баһылыктара бэйэлэрин государственнай, общественнай, хаһаайыстыбаннай тэрилтэлэрин уонна гражданиннар бу конкурска актыбынайдык кытыннаралларыгар.

4. Бу дьаһал туолуутун хонтуруолун баһылык солбуйааччытыгар М.С. Игнатьевага сүктэргэ.

Улуус баһылыга А.Н. Дьяконов

СЕССИЯ: СААҤЫЛАНЫЫ САЛҤАНАР

Улуус Мунньаһын II сессиятын үлэтин туһунан председатели Николай Баишев кэпсир:

— Тохсунньу 17 күнүгэр улуус Мунньаһын учараттаах иккис сессиятыгар 16 депутат кыттыны ылла. Убаастанар биричиинээн Егорова Наталья Николаевна кыайан кэлбэтэ. Сессияга барыта 7 боппуруос көрүлүннэ. Ол курдук улуус Мунньаһын бастайааннай регламента структуратын, комиссияларын, президиумун састаабын талла, 2001 сылга үбүлэниитин, улуус баһылыгын 1 солбуйааччытын дуоһунаһыгар бигэргэтиигэ сөбүлэни биэрэр, учарата суох III сессияны ыгырар туһунан боппуруостары көрдүбүт. Боппуруостары бэлэмнээһингэ анал бөлөх тэриллибит. Онно мин, улуус Мунньаһын председатели буоларым быһыытынан, солбуйааччы Рехлясов Роман Степанович, депутаттар Кривошапкин Иннокентий Захарович, Протопопов Михаил Иванович, Румянцев Тимофей Дмитриевич буолан үлэлэстибит. Киирбит боппуруостары сессия көрдө уонна сокуон күүһүгэр киллэрдэ.

Манна улуус Мунньаһын регламента ыһыныбыт дииэн бэйэбит үлэбитигэр ис сокуоммут буолар. Улуус Мунньаһын туох баар үлэтин барытын бу регламента салайтаран тэрийэччипт. Урукку ыгырылыах улуус Мунньаһын регламенттан уратылаах дииһин баһарабын. Ол курдук быйылгы регламентка улуус мунньаһын тэрийэр үлэтигэр болҕомто ууруллар. Улуус Мунньаһын сессияларын, киилэр икки ардыларыгар президиум уонна бастайааннай комиссиялар үлэлэрин боппуруостара чуолкайданнылар. Манна эбии улуус дьаһалтатын кытары үлэтигэр эмиэ киирдилэр, ити улахан суолталаах дии саныбын. Төрүттигэр, биһиги бэйэбит компетенциябытыгар киирэр боппуруостарга улуус дьаһалтатын кытары элбэхтик алтыһабыт, ол быһыытынан баһаһыанналары үчүгэйдик бэлэмнээбит дииһэ сөп. Улуус Мунньаһа хонтуруоллуур боломуочуулары күүһүрдүүтэ анал баһы киллэрдит.

Онон улууспут Мунньаһын үлэтигэр бу регламент биллэркөстөр суолу хаалларыа дииэн эрэнбипт.

Аны бастайааннай комиссиялары тэрийдибит. Ол курдук мандатнай (сал. Дьяконов М.Д.), бюджет уонна экономическай политикага (сал. Федоров К.И.), салаатта, ситэрииллээх быһаас, общественноһы кытары үлэлэйт (сал. Румянцев Т.Д.), тыа хаһаайыстыбатыгар, сиргэ уонна экологияга (сал. Алексеева Л.В.), промышленноска уонна тас экономическай сибээстэргэ (сал. Ороков Р.Е.), тутуу, олох-дьаһах (сал. Федоров А.С.), үөрэх, наука, доруоһуна харыстабыла, культура уонна ыччат боппуруостарыгар (сал. Попов Р.Г.) комиссиялар баар буоллулар. Хас биридди депутат иккилии комиссияга киирдэ.

Улуус Мунньаһын структуратыгар председатели, киии солбуйааччыта, президиум, бастайааннай комиссиялар уонна секретариат киирэллэр. Мунньах сыллааһы ороскуотун боппуруоһа кэлэр сессияга көрүлүөт.

Мин санаабар, сессия лаппа тэрээһиннээхтик барда, депутаттар көхтөөхтүк кыттыны ыһылар.

Кэпсэттэ Кирилл ЧЕРЕПАНОВ

Снимокка хаһастан ука: уокуруктары кытары үлэлэһе управление начальнига Б.Б. Чириков, Хаһалас улуусун баһылыга А.А. Добрянцев, Өлүөхүмэ улуусун баһылыга В.В. Омукон

Өлүөһө сүннүгэр олохтоочулар, түмсүөххэ!

Республика иһинэн биэс уокуругу тэрийэр, социальнай-экономическай туруктарын бөдөргөтөр туһугар президент, правительство дьаһалларын толорорго анаан тохсунньу 23 күнүгэр биһиги улууска Приленскэй уокурук улуустарын баһылыктарын бастакы мунньахтары ытытыла. Күннээри бэйэс-кэ быһыытынан нэһиликтээх дьаһалталаах буолууттар, предпринимательствону, дьыа кэргэн экономикатын, таһаар уонна өнөлөр ырыһынактарын, «2000 үтүө дьыала» хамсааһынын сайыннарыыга, улуустар экономическай кууһэтин түмүүгэ, кооперациялааһынга, 2001 — 2005 с.с. сайдыыларын бюджеттэрин туһунан дьаһалталаар баһылыктарын отчуоттара, санаалара истилиннэ. Аан тылы улууспут баһылыга Альберт Дьяконов эттэ.

Биһиги уокурукка промышленноһунан дьарыгырар икки улуустар кыттылар. Өлүөхөмэ дьыа үксүгэр көмүскэ үлэлээн кэлбиттэрин учуоттаан улууска бу салаага уонна чароиты хостуохунга ураты болҕомто уурулларыгар президент, правительство уонна дьаһалталаар сөптөөх үлэни сагаллабыттар. Улуус баһылыга Виктор Омукон сөһөргүрүнэн, «2000 үтүө дьыала» хамсааһын линиятын үрдээбит. Аты-эриэнэйгэтигэр 228 мөл. солк. хамсаабыт. Нэһиликтээх 1,5 мөл. солк. өнө арааһа оноруллубутун улуус баһылыга Анатолий Добрянцев иһитиннэрдэ.

Аныгы баһаһыаннааһа тыа хаһаайыстыбата улуус сайыннарат, ол да иһин атын салаалары чөлүгэр түһэриигэ үлэ-хамнас ытыттылар. Холбоһура, икки киһиэхэ бириһах тиксэр туруктаах Горнай улуусу таһаар, ол иһин баһылык Эдуард Сидоров маһы таһастыыр туһунан этии киллэрдэ. Аны туран, Магаданга тиийэр федеральнай суол Горнайынан аһар, маньы өрөмүөннээхтээх сатанар. Аһардас балыгынан, таба этинэн аһаххын кыайан ииттибэккин, онон Тиксингэ баар нииби туһаа таһаарыахха дииэн санга баһылык Афанасий Иванов туруорсар. Маны сэр-гэ Булун сирэ көмүс, платина, янтары, алмаас баайдаах. Нииби туһаа таһаарыы табылынааһына уматык чааһыгар уокурук улуустара үбү-харчыны экономиялаа этилэр. Республика таһыттан тизийлэр бензиннээх чэпчэки сыаналаах буолан аһардас булуннар 103 мөл. солк. дохуоттаахтарын сөп. Эдмэгэнгэ «АПРОСА»-лар алма-

аһы хостуон эрэллэринэн улуус экономикатыгар улаханньык туһалы-ылларын дьаһалта баһылыга Георгий Егоров кэпсэттэ. Уокурук иһинки сайдыытын туһугар биһиги эмиэ дьаһалталаах үлэлиирбит сору-га турар. Нам улуусуна кэлин кэмпиэт буолуохтаах дииэн президент мээ-нэһэ эппэт. Ол да быһыытынан би-һиги капиталнай тутууну сагалы-ахтаахпыт, тыа хаһаайыстыба-тын бородууксуйатын батарыыга көрдөрүүбүтүн үрдэтиэхтээхпит туһунан улууспут баһылыга Аль-берт Дьяконов эттэ. Күн бүгүн би-һиги республиканы оҕуруот аһынан хааччыа олохтоочу, оппунтун онно-орто Орто Халымага батанан тура-быт.

Бэйэтин экономическай, финан-совай туругунан биһиги уокурукпут республикага 4-с миһтэрэ турар. Кэлинги өттүгэр республиканы са-лайыы уокуруктары нөһүө ытыт-тыларын туһунан президиумт эппи-тин киии бэрэстэбиитэлэи солбуйа-аччы Георгий Васильев сөһөргэстэ. Афанасий Иванов эппитини, кэһ-дэскигэ «АПРОСА» хампааннаа бюджеткэ төлүүр өлүүтэ ачыла-таах, маньаха эбии олохтоох бэйэ-ни сайдыыны киириэхтээхпитин эбэн кэбиһин, оччоһуна судаарыс-тыбаттан ылар үппүт кырыымчык-тыидаһына быста дьадаһахпыт бу турдаһа дии. Оноһа тиийбэт иннит-тэн улуустарыт бөһэ экономикала-ах буолалларыгар үлэлиэхтээхпит.

Уокурук иһинэн баар күүһү ба-рытын түмтэххэ эрэ улуустарыт сайдыахтарын сөп. Тиксини ниибин хостуон переработкалааһынга ба-ры биригэ кыттыһан үлэлээтэх-тириэ чэпчэки сыаналаах уматы-гынан туһаныахпыт турдаһа. Булу-н ниибиттэн массыына арыһа, само-лет көрүүчэй уода бородуукта кэ-лэрин А. Иванов бэлиттэстэ. Бу боп-пуруос өссө үөрөтүллүннэ наада. Ха-һаластар тутуу бэрт матырыйаалларын онороллор, бэй-элэригэр баар киирииччэ заводтар Красноярскайтан оборудовани-е аһаһахтаахтар, ол ис кыаһы эмиэ туһаа таһаарыахтаахпыт. Саас айыы ууга барар кутталлаахпыт-нан сибээстээн уокурукка суһал быһыыны-майгыны сэрэтэр мини-стерствону кытары үлэ ытыттыла-ахтаах, ол үбэ-харчыта кэмигэр хамсыра буоллар дииэн баһылык-тар туруорсаллар. Ол курдук сайдыы бюджетин үбэ хамсааһыныгар сы-һааннааһын туһунан В. Омукон то-һорлоон эттэ. Приленскэй уокурук-ка республикабыт президиун бэр-эстэбиитэлэ Юрий Хиль өр кэмгэ Дьокуускай парохотствотыгар үлэ-лээбит буолан таһаарыи тизийи-гэ улахан кыһалга суох буолуоһа дии-эн киии солбуйааччыта Герасим Васи-льев эрэннэрдэ.

Эбиэттэн кизһэ ыалдыттар-быт тэрилтэлэргэ сырыттылар, улууспут кыаһын кытары билисти-лэр, уокурук общественнай-сүрүннүүр сөбүлэһин тэрийдилэр. Мунньаһы Г. Васильев салайан ытты.

Кирилл Черепанов

Күннэтэ көрөр дьоммут

ДЬҮӨГЭЛИИЛЭР

Т.К.Еремеева: «Вера Григорьевна доготорун суол ортотугар бырахпат киһи», - диэн эпитетин мин бэйэм чугас дьоммор сыһыары тутан өр сылларга илдьэ сырыттым.

26 сыл биир подьездка олордубут, хас да сыл бииргэ үлэлэтибит, ололорбут бииргэ улаатан ыал буоллулар. Ол тухары кини дьонго суустаах тылы саныарбытын истибитим. Куруук оронньоруттан оҥотугар дылы көмөлөһө, сүбэли-амалы сүбдөөчү. Бөү-сары тизгэнгэ түбэһиэх кппат, подьейи куруук ыраастык тутар, биэс ыччаттарын тагастарын-саптарын киһини өйдүөхтөрүтүн ыла бэйэлэрэ суунар, көрүнэр, өтүүктэнэр гына иппит чэнчис ыал. Аһы асты, дьонно да суохтарына оҕолор дьэни-уоту ыраастык харайа олоороччулар. Оҕолоро кыра эрдэхтэринэ ийэ музыкальнай оскуолаа директордабыта.

Оччолорго оскуолаа уурбут-тупшут курдук бэрээдэк, ыыраас этэ. Саала иһэ толору сибаки, кизн-куон түннүктэрэ сыаналаах, тэрилтэ интерьерыгар сөптөөх бэртээхэй сабыылаах буолаллара. Остуоллар лааҕынан килбэчийэллэрэ, олоппостор чарылхай сукунанан тунаараллара. Хаһаайка уруучукатын алараа уоһугар хам аньан баран кылаастары кэрийэ, көрүдүөр устун быыла да суох дорожкаларын кынастаһа, кырааскалаах мап-маган истинэлэрин имэрийэн ыла сылдарын ама көрбөтөх үһүбүт. Учуталлартан ким эмит сыһыа быһыны таһаардаһына кэпсэтэн тэйэрэ.

Вера Григорьевна көрө-көрө көрбөтө, билэ-билэ билбэттэ буолааччыта суох. Этэн, сэрэтэн иһээччи. Олорор подьейи ытыс саа сырдк хортон сыһыгар «дежурная квартира» диэн сурук квартирабыт ааныгар ыйаммыт буоллаһына сонно тутта түбүккэ түһэрин: сайын кун өрүү-өрүү кириллэни сууйбутунан бараһын. Таһынааһы ыалларбыт дьэ иннинэн уу турбатын тардаллар. Ону ким да сөбүлээбэт, ол да буоллар сагар баппыт. Соҕотох Вера Григорьевна утарсан көтүртэрэр. Тустаахтар кигир-хангыр кэпсэтэллэр. Мин биридэ уу ылар кырааны атаһынан аһа сатыы турдахпына «бу аата тугуй?» диэтэ. Кыһырдым, ол эрээри хатылаабатым. Оскуолаа эмиэ хобугунаааччылар. Онно Вера Григорьевна кыһаммат, сагарар киһини ирдээбэт. Онон дьэиби-

тигэр да, үлэлиир да сиригэр киниэхэ убаастыы үөрэнэн хаалыбыт.

Олунньу ыйтан расада бөрөнү ололдор. Сезон устата кэтиһиспэккэ көрөн-хараһан күһүн кыстыыр витаминнарын Свешниковтар хааччыналлар. Кыһыннары-сайыннары түбүктээх үлэлээх киһи.

Көрөрүм былаһын тухары арахсыпат дьүөгэлээх. Активнай общественница, ырыаһыт Татьяна Андреевна Гурьеваны киһи барыта билэр, кэрэхсиир. Ветераннары көүлүэн «Ийии» иһинэн бэртээхэй хору тэрийдэ. Оскуолатыгар фортепьянаа үөрэтэр, субуотаа кырдыаастары ыгыран ырыа ыллатар. Ааҕааччы, эн итини кыайаһын дуо? Мин итини сатаабаппын. Аны дьон кэлиэхтэрэ суоҕа, тылым таах хаалыа дьэ симиттэбин. Оттон Татьяна Андреевна онтон чаҕыйбат. Хас да уон сыл буолла, биир-биэс харчыта суох баа өттүнэн хору үлэлэппитэ. Тымныыга «ыччалаабакка», куйааска «абытайдаабакка» силиэни-силбиги тулуйан Кирис-тиэс курдук сындаһаннаах айаһыа сылдьар, буор-босхо үлэлиир. Билигин да, оччолорго да манньк бэриниллээх энтузиаст үлэһити хамаатык булбаккыт.

Киһи да быһытынан куруук эйэбэс, дьонго барытыгар тэг сыһыаннаах. Үс оҕолоох, алта сиэннээх ыал ийэтэ. Кини маннайгы кыһа Иринаны улуус бүтүүн билэр үлэһит бэйэлээх Василий уонна Марфа Винокуровтар дьээн мас хайдыбытын курдук көнө, сэмэй сирдээх быһыылаах-майгылаах, чөл олохтоох мааны ыаллар оҕолору Сашаа кэргэн тахсан бырбааччы ололорлор.

Дьүөгэлиилэр тоҕолохторуттан тутуһан, илиилэриттэн сиэттиһэн, үлэ бөрөнү үлэлээн сааа ХХI-с үйгэ үктэниилэр. Кинилэри кэргэттэ С.Д.Свешников, Н.Ф.Гурьев өйүүллэр. Сергей Данилович сайын оҕуруугар уу, кумах кутар, игири барыт баһаларын көннөртүү буулаа бухатыыр. Оттон Николай сүрдээх күлүүлээх, оонньулаах. Биир эмит боростуой тылыттан күлэн быаргын тарбытын. Иккиэн дьэ кэргэттэригэр, доготоругар куйах дьон.

Дьүөгэлиилэр олохторо, үтө санаалара дьэиэлэригэр үүнэрэр кыһыннары сибакилиир үүнээйилэрини «сирдэйдэ, сандаара турарыгар баһарыаһын»

В.М.ШАПОШНИКОВА

Ыал экономикаа
ТУҕАЛААХ ҮӨРЭХ

СР Президентэ М.Е.Николаев тохсунньу 5 күнүгэр ыыппыт мунньаһын боротокуолун сунньунэн: «2001 с. Агропромышленный комплекска үлэ хаамайыстыбатын уонна инники сорууттар тустарынан» соруудаһынан Тьа хаамайыстыбатын уонна соҕотуопкаа министерствотын үлэһиттэрэ Мэнгэ-Хаҕалас, Хаҕалас, Нам улуустарын нэһиликтэригэр сылдьан, Президент туруорбут соруун икки бопсуроһун — кредити, сөһү концентрированной аһылыгын бэлэмнээһини, бурдугу тартарыны, иккиһинэн — Ыал экономикаһын сайыннарыны, онуоха экономической уонна практической көмөнү тэрийиини, тьа хаамайыстыбатын бородуксууатын оҕорооччулары техниканан хааччыһыны үөрэттиилэр.

Ааспыт нэдиэлэҕэ кырдыаастар балаһаннарыгар Тьа хаамайыстыбатын министерствотын кылаабынай специалиһа А.Е.Павлова, «Туймаада» ФАПК бэрэстэбиитэлэ М.Е.Миняков, ыал экономикаһын толорооччу дирекциятын директора В.Д.Аммосов, предпринимательствоа уонна аччыгыһы бизнескэ министри 1 солбуйааччы Р.В.Васильев ыал экономикаһын салгыы сайыннарыһыа туһааннаах мунньахха кытыннылар уонна иһитин-нэриилэри оҕордулар, ыйытыларга эһиэттээтилэр. Кэпсэтиигэ тыл эттиллэр: Нам с. ветераннарын сэбизитин председателэ В.А.Колесов, «Суһаһыт» бааһынай хаамайыстыбатын баһылыга Н.Н.Сивцев, лесхоз директора Е.И.Иванов уо. д. а.

В.ВАСИЛЬЕВ

Ким хайдах саныырынан
ХАТА БУ БИИЭНИНИИ

Нам селотугар эргэ сааа дьыл утаата кэлэ сылдьан үрүг дьэи иннигэр «Сааа дьылынан, сааа үйээн» - диэн плакаты көрөөт уруургуу түстүм. Того? «Үйээн» дьэи икки нн-аһын иһин. Оттон бэчээккэ мэлдьи биир н-ынан суруйалларын иһин хайаан бу сырыһыа төрөөбүт тылбытынан суруйдаһарай дьэи мин эгди буолбутум. Манньыг этэн эрдэхтэрэ нууччалар: «Это, по нашему» дьэи.

Мин баа санаам Арҕаа энэргэ төрөөбүт дьон кун аайы кэпсэтэр тыл-бытынан толору уларыппакка суруйуохтара баар этэ (бэчээккэ) дьэи мөккүөрдээхпин.

Н.КОКОРЕВ, Хамаатта

Саха киһитигэр дьыл саамай кэрэ кэмэ — сайын кэлиитэ — атын хайа да кэмнээһэр быдан ордук. Айылҕа барахсан уһуктан, от-мас күөһүнэн сууланар. Көмүс куоластаах чыычаахтар ырыалара, кэрии тыабытыгар кэрэлэр этэн чоргуйаллара хайдах эрэ айылҕа, сир ийэ кыһынгы ууттуттан уһуктан, ыллыырга-туойарга дылы. Онно эбэн, күөллэргэ кус арааһын көйгүгөр, тыаа, аларга улардар охсон, кулутураһаллара чакчы да үчүтэй кэм кэлбитин экиннэн-хаангынан билэрин. Арай итэһиһэ дьэи ыам бырдаа от үрэхтэргэ, күөллэр кытылыларыгар биир кэм кыһыннара.

Сөдүөт манньк кэрэҕэ бигэһэн, ис иһиттэн сырдаан, мичэрдээн ылар. Кини бу Эдьигээн тыһынычтаттан тахса табалаах эбэнки баайыгар кэлбитэ иккис сылыгар барда. Манна хайдах айаһанна кэлэн, олоһун доһорун, сырдык ийиһилээх тапталлааһын булбутун туһунан саныы ололор...

Сөдүөт икки сыллааһыта Хамааттаа 18 сааһын туолан, толуу эр бэрдэ буола төлөһүбүтэ.

Булунҕа кириэн иһэр ааллаахтар: «биһигини кытта барыс, сири-дойдуну көрө таарыйа» диэбиттэрин ылыммыта. Эдьигээнгэ тохтообуттарыгар эбэнки бааһа сыты-хотуу уолу бэлиэтии көрөн, таба көрөөччүнэн хаалларалларыгар кэпсэппитэ.

Сөдүөт тугу эппиттэрин, сорулбуттарынын лоп-бааччы толорор, туругас-олоругас, сүрдээх сыдыам туттуулаах үлэһит, баайга улаханньк сөбүлэтэр.

Ити сылдьан биир мүччүрүбүт моһуокка ылларбыта. Онтон хайдах тахсар туһунан санаа эргимтэтэ оносто сылдьыбыта. Ол манньк саҕаламмыта. Эбэнки бааһа манньк сыты-хотуу уолу таба маньыһытынан анаабыта. Сирдэитинэн кыһын биэрбитэ. Дьүһүнүнэн да сирдэрбэт, сырдык хааннаах, ортону үрдүнэн унуохтаах, толору эттээх-сииннээх уолга хайа кыыс хараҕа хатамат буолуой.

Эдьигээн бааһын кыһа уол кэлэригэр 15 сааһыгар сылдьар сааа төлөһүө улаатан эрэр кэмэ этэ.

Кыыс уолу маннай көрөөт да, сүрбэ сүр күүскэ биһигири тэппитэ. Бэйэтэ да билбэтинэн уолга туох эмэ сылтаһын чугаһы сатыыра. Кырдыһа да кыыс кэрэ дьүһүннээх-бодолоһор, быһыылааһа-таһаалааһа. Көнө унуохтаах, дьэдээн курдук тэтеркэй имнээх, төгүрүк манан сирэйдээх, көтөн барыах курдук, тэлээрбит ахан, тэбэнэттээхтик тырымнаспыт харахтаах, самьытын аһары түһэр уһун сүһуохтаах. Хайдах эрэ иһиттэн нарын-намчы, таһас бүтэй этэ, эт бүтэй унуоһа, унуох бүтэй силиитэ көстөр курдук.

Сөдүөт мааны сибаки курдук ситэн эрэр Ылдьаана кыһы сөбүлүү көрбүтэ. Биридэ эмэ таба көрсө барбатаһына тэһийбэт. Уоллаах кыыс таптаһалларын билэллэр. Кыыс уола сиргэ тардыллан хаалларына, кэтэһэн тахсар. Ити курдук күүстээх тапталлара уһуктан барбыта.

Уол табаны экирэтэрин таһынан бултуур, илиминиир. Сайын ситэн силгилээн турар кэмигэр чугастааһы күөлүгэр илимин үтэ барытыгар кыһа барсыбыт. Балык бөрөнү ылбыттар. Илимин үтэригэр кыһын күөл кытытыгар хаалларбыт, илимин биир энэриттэн тутан, күөлгэ кириэн, үс диэки кэспит. Уол ол курдук илимэ бүтүөр дылы үтэн, төттөрү тахсан эрдэһинэ, кыыс утары кирибит. Адьыахта атыллаат, ууга атаһа сири билбэккэ, өрүкүс гынан хаалар, ону уол төбөтө күөрэс гынытыгар харбаан ылан, сэрэнэн, кытытыга таһаарар.

Кыһа таһаһа илийнэ, этигэр ыга сыстан, ордук тупсан

ТАКЫАС
ТАПТАЛА

(Дьиннээх олохтон кэпсээн)

көстүбүтүн олус сөбүлүү көрөн, Сөдүөт аргыһы аҕай кууһан ылар. Кыһа олох да утарыласпакка, эбии ыга сыста түһэр. Ким да көрбөт сиригэр эдэр дьон итии тапталлара уһуктан, олус күүскэ минньигэстик уостарын даһайсан уураһыттар.

Дьэ ити курдук сыһыа-бааһа күүскэ таптаһы түмүгэр айылҕаларыттан ханна куотуохтарай. Тыаа бултуур, табаларын көрөр сытаһынан бардаллар эрэ, бэйэлэрэ да билбэтэринэн хайы-үйэ сиэттиспиттэрэ, куустуспуттара, уураһыттарыа эрэ баар. Дурдаларыгар хоонньоһо сытан, имэниэхтик таптаспыттары Сөдүөт хаһан да умнубат.

Уол кыһын хайдах да кэргэн ылар кыаһа суоһуттан мунчаарар. Ылдьаана аҕата баай киһи, кыһын хамначчытыгар биэрэн, сүгүннэрэн ыппата биллэр. Икки сүрэх күүстээх тапталын араарар өссө ыарахан. Кыһа оһоһостонно. Ону хайдах да гынар кыахтара суох. Айылҕаларын хайдах утары барыахтарай, сааа олох үөскээтэ...

Аҕата кыһа ыараханньк биллэһинэ, Сөдүөтү муус ураһаһын үүрүөһэ. Өлөрдөһүнэ да көнүлэ. Кыыс уолуттан араһыан, букатын кыйдаһын баһарбат. Арай төрөөбүт сириттэн, ийэлээх-аҕатыттан Сөдүөтүн кытта ханна баһарар барсарга бэлэм — айыы сирэ аһарас, күн сирэ көңдөй дьэи өс хоһоонун тутуһан, мантан эң дойдугар барыах дьэи үйэ-хааһа тутар. Уол таптаһаһын тылыттан тахсыа дуо, бэркэ дьэи сөбүлүү иһэр. Ол эрээри хайдах, тугу тэринэн дойдубар тиийибин дьэи толкуйдуур.

Кыыс өй угар: «Эн улахан ууһуккун дии, сорох кыра үрэхтэри сүгэн туоратан иһиэһ».

Эбэнки бааһа уол сааһытын, булчутун иһин анды кэлиитин саһаа оччо андылаах кэлэһин дьэи, саатын сэбин кэмэйдээн биэрэр үгэстээх эбит. Сөдүөт тэринэн, анды быһа ааспат күөлүгэр бултуур дурдаһыгар барар. Кыыс табалары көрө бардым дьэи, уолун кытта дурдаһа ололорбут. Анды бөрө кэлэн түһэрин уол ыттаһын аайы хоһулатан, хастыһыны да хаалларбыта ууга даһанньы сыппыттар. Тыылаа атын сиргэ, харбаан эрэ ылар кыахтаахтар. Уол сыһыннахтанан, чычаас ууну кэһэр курдук турбутунан харбыы сылдьан, андыларын биир-биир хомуй-антаһаарыт.

Кыыс: «Сөдүөт, миигин сүкпүтүнэн андыларгын хомуйуон этэ дуо» дьэи ыйыппыт. Сөдүөт мичээрдээт, кыһын санныгар ололорутунан харбаабыт. Итинтэн сиэттэрэн, эдэр дьон күрүүргэ оностоллор.

Өрүс арҕаа энэринэн бардаһына, аҕалара экирэтэн, тутаттан ылар куттала баар. Өлүөнэ өрүһү унуор туораан барыахтарын ууга кэлэн, үгэннээн турар, кэтитэ бэрт.

Сөдүөт кыһын куттанан, аккаастыа дии санаан: «Барыахпыт иннинэ эбэбитигэр кириэн, эйигин сүкпүтүнэн харбаан көрүөм» дьэи тылыгар киллэрэр.

Ууга өлбүттэр дэтээри таһастарыттан биир күөл кытытыгар хаалларан барарга быһаараллар.

Сөдүөт түөһүнэн кириэстии хоннохторун аһыннан тахсар сүгэһэр таһас быа онорон, быаттан тутуһунанан сүгэр. Кыра үтэ сыһыа ылан, таһаска суулаан, кыһыһыгар сүктэрэр. Хататын уонна кыатын таһас үөһэ өртүнэн кэлгийэр. Итинник тэ-

ринэн, «бултуу бардыбыт» дьэи албаһаан, дьэилэриттэн бараллар. Куруук сылдьар сырыһылаа, дьэилээхтэр олох да кыһаллыбакка хаалаллар.

Ууга тааһы бырахпытты сүтэллэр. Көрдөөһүн бөрөтүн түһэрлэлэр, улахан күөл кытытыгар таһастара хаалбытын буланнар ууга оһоллонуунан ааһаллар. Ийэлээх аҕа күнгэ көрбүт соҕотох кыыстарын сүтэрэн, аһыйаллар.

Били былааннаабыттары курдук, Өлүөнэ өрүһү сүксэн туорууллар. Кус аһара элбэх, Сөдүөт Ылдьаана уһун сүһуоһуттан биэс тиргэ туһаа таһсар баттаһын сыһыан ылан, тиргэлээн, сир аһаан, өрүс илин биэрэгинэн хас эмэ үрэхтэри, систэри туораан, Алдан Өлүөнэһэ түһэр сиригэр тиийэн кэлэллэр. Алданы өксөйө барбахты түһэн, өрүһү унуоргу биэрэгэр тахсарды кыһын уруккутун курдук, көхсүгэр ололорутунан харбаабытынан барар. Сүүрүк күүстээх, Өлүөнэһэ оҕустара сыһаллар.

2-с Хомустаахха кэлбиттэр. Сөдүөт дойдутугар Хамааттаа эмиэ Өлүөнэлэрин харбаан туорааннар олохтоох сирдэрин булан, дьэи-уот тэринэн, ололорбуттар. Икки үчүгэйкээн уол оҕолоһон, хаһаайыстыба тэринэн, сөһүлэммиттэр-астаммиттар.

Советскай былаас, маннай «Соттой» хомууна тэриллибитигэр кириэллэр, хомууналар уурайыттары «Бөлөһөс» онтон «Үүнэр» колхозка хаалбыттар.

Үлэ бөрөнү үлэлээн, икки күүстээх таптаһаах дьон бэйэ бэйэлэрин бөөбөйдэһэн, кырдыахтарыгар диэри хаһан да кыһыһысыбакка, күлэ-үөрэ «бу уол, бу кыыс» дьэи кэпсэтэ ололорлолор истиэххэ наһаа үчүгэйэ, кэрэтэ бэрт этэ. Чакчы да күүстээх сырдык тапталларын харыһаан илдьэ сылдьалларын, кинилэр курдук чумпу олохтоох ыалы олус сөхпүтүм.

Такыас оронньор «Күн сиригэр түннүгүнэн биридэ элэс гынан ааһар олохпугар кыһыһырсар төрүт табыллыбат, үөрэ-көтө сылдьартан ордук дьол суох» диэбитэ өйбүттэн тахсыбат.

Итини этэн эрдэхтэрэ — киһиэхэ онгоһуу, ыйаах, төлкө баар дьэи. Сөбүлээ да сүгэһэрдээххэ, таптаа да тайахтаахха кэргэн барыы дьэи. Ол иһин эдэр үүнэр ыччаттарга биир дойдулаахтара, Хамааттаа дьонно-сэргэтэ манньк дьонноор-үөскээн ааспыттар дьэи кэнэ-вэһин да кэпсээн онгостон, өйдүү сырыттыннар дьэи суруйдуот.

Сөдүөттээх Ылдьаана кыыс төрөөбүт сиригэр — Эдьигээнгэ — сүүрбэ сыл аастытын кэннэ кириэн тахсыбыттар. Кыыс аҕалаах ийэтэ кырдыан, оһонньор кулаактанан, муоһа-туһаа тостон ололор кэмэ. Икки оҕо оһолоох кэлбиттэрин олуһун үөрэ көрсүбүттэрэ. Улахан уол аҕата эдэр эрдэһинээһин курдук. Кыра уол арыһы намчы, ийэтигэр майгыһынньыр. Оронньордоох эмээхсин сиэннэммиттэриттэн наһаа үөрбүттэрэ. Туох кыалларынан тэрийэн, Хамааттаа ыыппыттар.

Такыас дьиннээх араспаанньата Бурнашев. Акка аҕатын өлөртөрөн, такыас этэ. Итинни ураты ууһут киһи баарын истэ-билэ иликпин, ол эрээри сахалар удьуор ууһуппугун утумнуур, биһиги хотугу дойдубутун Аан дойдуга аатырдыбыт Семен Алексеев аатынан хайдах кизн туттубат буолуохпугуй.

Кириэлэй КУОКАРАП

Макар ЖИРКОВ
ЭТЭННЭ КҮН ААСТА

Этэннэ күн ааста, дэһэбит
Хас күнү, хонугу тиэтэтэ,
Саһа күн үүнэрин кэтэһэ.

Санаан да көрбөспүт ол аайы
Энибит кыралан кылгытырын,
Сатана ымангыны маньытырын.

Бу сиргэ букатын кэлбит суох
Онноор аарыма мас суулар,
Чөгөрө күөл уолан баранар.

Хас сылы дьылдабыт биэрбитин
Хантан да, кимтэн да билбэккин,
Хасыһа, ыйыта сүүрбэккин.

Дорҕочуок, ол онтон толлумуох,
Дьонунук бу сиргэ олоруох,
Дьонноохпут кэнниги солбуйуох.

Айылда барытын эргитэр:
Сизмэттэн сибэкки, мас үүнэр,
Искэхтэн балыктар үөскүүллэр.

Күн үүннэ. Чаҕылхай күн үүннэ!
Күлүктээх санаабын кыйдаатым,
Күлүөхпүн, ылыахпын баҕардым.
17.01.2000.

ТҮҮЛ

Ыгырар, кучуйар харахтар,
Мичийэ сэгэспит бу уостар
Мин түүлбэр «кэлиий» диир

курдуктар.

Түөспүттэн уһуллан тахсыахтыг,
Мин хаамым тымырбар хачайды
Сүрүм тэбизлээн биллиригир.
Уоскуттан уоктаахтык уураары,

Хараҕың диригэр умсаары
Эйиэхэ утары хаампытым...
Уһуктан кэлбитим. Ким да суох.
Соҕотох сытабын уһуутуу
Сүрүм! Сүрүм уоскуйуу.
Оо, түүлүм! Оо, кэрэ мин түүлүм,
Уйгууран үрэллэ көттөххүн
Оо, хаттаан эйигин көрдөрбүн.
04.10.2000.

УМАЙ, УМАЙ, ОТУУ УОТА

Умай, умай, отуу уота,
Умуллубат кутаа буола
Сылаас тыыгыһын тула ыһа,
Сылайыппын таһаара.

Буһар тиэтэл соҕустук
Бөхүлүөпкэ диэн мииммин.
Оргут өрө тэптэрэн
Буруо сыттаах от чэйбин.

Лохугураас хортуппуйбун
Итии күлгэр суулаатым.
Үөлүлүбүт мундубун
Көмүс чоххор сырайдым.

Аспар игэр итии тыыгыһын,
Алаас мүүттээх дьыргыл сытын.
Отуум уота, умай үөрэ,
Отчут уолгар уокта биэрэ.
28.01.1999.

Оҕолорго

АЙ-ДА! БӨТҮҮК «КРАСАВЕЦ»

Көрүү ити бөтүүк
Хайдах курдук кэрэни:
Кыһыл көмүс тарааҕа,
Оруоссабай бытыга,
Кутуругун араас өңө,

Сапсыммахтыр кыната.
Көрүү ити сизмэ булла
Туорахтарын тумсуна
Тонсуйан ыла-ыла,
Төттөрү түһэрбэхтир.
«Кух-хах, кук-хах» сагаран
Хотуттарын ыгыртыр.
Ай-да! Бөтүүк «красавец»
Ай-да! Дьынгээх хаһаайын
Өгүннэ эрэ кизбирбэт
Үллэстэр эбит аһын.
07.02.1999.

КУУРУССА

Аһы сылдьан, куурусса
Хотон диэки хойдо
Күкүүр отун хасыһан
Күлүк сиргэ хоррйдо.

Онтон, доҕор, эмискэ
Хахааран айдаан бөгө.
Туохтан үргэн кэллээй,
Тугу онно көрдөҕөй?

Сүүрэн тийиэн, көрбүтүм,
Көрөөт, сүрдүк үөрбүтүм.
Онно кириэн сымьыттаабыт,
Ол иһин ити айдаарбыт.

Буһараммын сымьыт сизүм,
Табаарыспар бөрсизүм.
Куруппаны ыспахтыам,
Кууруссабын аһатыам.
28.04.1999.

ОҒОЛОРДООХ КУУРУССА

Оҕолордоох куурусса
Олбуор иһин кэрийэр
Көхсүн иһэ куллурус
Оҕолорун үөрэтэр:

«Сэрэниң, ити элиэттэн
Кытаахтаан илдэ барыа,
Эбэтэр үөмөн кэлэн,
Куоска тырыта тардыа».

Уруһуйтан түспүт күнүү
Араасчаан төкүнүктэр
Эрэһиңкэ мээчикти
Элэстэнэ сүүрүллэр.

Ийэлэрэ ыгыртаан,
Күөнүгэр киллэртээтэ.
Онно атаһа элбээтэ,
Төбө, тумус үксээтэ.

Ийэ күөнэ ичигэс,
Ийэ - дьынгээх кириэппэс.
Чубутуруу угуяллар
Араасчаан куһуоччуктар.
07.02.1999.

МОҔОТОЙ ТҮӨКҮН

Моҕотой түөкүн
Мутукка сөрүөстөн
Сыһа саайтаран
Сылыбыс гыһна.
Суп-суон тиит маска
Субурус гыһна.
Чыбыгыр сагаран
Чыпчаалы булла.
Марайа-марайа
Быраҕа сатаатым
Аһаһын таппакка
Абаран үөбүстүм:
«Моҕотой түөкүн,
Кийиитинг сыалдытын
Быттаан, былахылаан
Сиз! Сиз! Түм-мээ! Буот!»
Санаабар, үөхтэрэн
Моҕотой кыһыйар.

Өһүргэс мунгутаан
Үөһэттэн ыстанар.
Эмиэ дэһ тыа иһэ
Үөгүттэн айманар
Ол барда! Тоһуйун!
Бу кэллэ! Оо! Охсун!

Оҕо саас үөрүүтэ -
Оччугуй тыа булда
Булчугу үөрэтэр,
Үөрүүнү үксэтэр.
Моҕотой түөкүн
Ойогун сыалдытын
Быттаан сиз! Оо, түстээ!
Ол барда! Экирээт!

Мам ыйа 1999.

БАҔА БАТАҔА

Баҕа батаһа - дьөһөгөйүм:
Дьырылачы кистиир бизм,
Ойуоккалыр кулунчугум
Оҕо сааһым сибэккитэ,
Кини сырдык өйдөбүлэ.
Баҕа батаһа - оонньуурум
Баҕа батаһа мин баайым.

Дулҕа быһыһыгар саһарым
Дулҕа быһыһынан сыһыларым
Баҕа батаһын сибэккитин
Одурсу курдук күөх аһын
Буулда гыһан бырахсарым
Баҕа батаһа - оонньуурум
Баҕа батаһа мин баайым.

Сайылыгым кизг күөлүн
Сүрдээх үгүс дулҕатыгар
Кэрэтик да кестөвүн,
Баҕа батаһа сибэкки,
Оҕо сааһым аргыһа,
Баҕа батаһа - оонньуурум,
Баҕа батаһа — мин баайым.
25.10.2000.

АЛТА УОН СААСКА
АЙХАЛ!

Д. И. Кривошапкин

Аакка кирибит
Атара сэлиик
Аллаах ат
Ахсым айанынан
Ардахха, самыырга
Аһаһын хаайтарбакка,
Аппалары, аҥхайдары,
Анаарбакка айаннаан
Алта уон сааскын
Аһары туолбуккунан,
Аймах-билэ дьонгуттан,
Атаскыттан, доҕотторгуттан
Айхал - мичил!
Айыллыат! Айыллыат!
Түөрт уон
Төгүрүк сыл устата
Түүннэри-күнүстэри
Түбүгүрэн үлэлээн,
Төрүт культураны
Төрдүттэн түөрэн,
Түбүгүрбүт үлэн
Түмүктээх буолбутунан
Түөлбэ ыалларын,
Төрүт дьонноргун,
Төрүттергин-уустарын,
Төрөөбүт күнүгүнэн
Төгүрүк остуолгар
Түмөн олоргурунан,
Нөрүөн-нөрүгү!
Уруй-тускул!
«Таастаах» талыта,
«Өргөлөөх» үтүөтэ,
Барыһаан устыһа,
Энсиэли эрэлэ
Кырбыһаанкын Миитэрэй
Кырдык да сиздэрэй,
Ырыа - тойук дэлэгэй,
Кини ордук бэһиэлэй.
Үлэтэ дьулурхай,
Майгыта ылбархай,
Дьодура алдырхай,
Талаана чаҕылхай.
Хомусчут хоһуона,
Тойуксуг туйгуна,
Хоһоонньут хорсуна,
Ырыаһыт ылама,
Олонхоһут улуута,
Оһуохайдыт олуһа,
Чабырдахсыт талыта,
Кэпсээнньит кэрэмһэ,
Сэһэнньит сиздэрэйэ,
Үнүкүүһүт үтүөтэ,

Битиһит бэрдэ,
Алгысчыт ааттааҕа,
Артыыс да алыһа.
Алта уон саастаах
Аллар атаспыт
Араас идэтин
Ааҕан да сиппэккин.
Аны билигин
Айымнылаах үлэтин
Аһыах тылынан
Ахтан аһарыахха,
Кэрэхсэбиллээх үлэтин
Кэмчи соҕустук
Кэпси түһүөххэ.
Сарсыардатын уһуктаат,
Оронуттан ойон тураат,
Хотонугар сүүрэн тахсаат,
Уһа-ханас быраҕаат,
Сиэрэ-халты аһаат,
Халты-мүлчү убаат,
Хара көстүүм кэтээт,
Хаарыс хаалтыс баанаат,
Хамыһаар бэрдэ буолаат,
Хонтуораҕа хомунар,
Кэнсэлээрийэ кэлэр.
Баһылыктыын быһаарсар,
Сэбиэттиин сэхэргэхэр,
Мунньахтаһар, былааннаһар,
Туруорсуһар, туруулаһар.
Фестивалы ытарга
Бизэ тыһыһыһа,
Убулүөйү көрсөргө
Үс тыһыһыһа,
Бизчэр аайы — биирдии,
Онон уопсайынан
Уон тыһыһыһаны
Уу харчыһан
Уурдаран ылар.
Ити кэннигитэн
Кулууп дьизитигэр
Курбачыйан кириэр,
«Дүрүл» хоһугар
Түлүлүөһүгү түһэр.
Хомусчуттары хомуйар,
Ырыаһыттары ыгырар,
Музыкканнары муньар,
Үнүкүүһүттэри үмүрээр.
Айманар, айдаарар,
Ааттаһар, көрдөһөр,
«Ар-бур» да буолар,
Арахса да сыһар.
Күн аайы түбүгүрүү,
Түптэ түрүлүөн түһүү,
Сүүрүү-көтүү, сүпсүгүрүү.
Кэли-барыы,
Кирии-тахсыы,
Кэпсэтиһи, киирсиһи.
Ол түмүгэр
«Дүрүл» аата
Арасыйыаҕа билиннэ.
Албан аата
Дьонун сураҕа
Аан дойдуга иһилиннэ.
Дьонно биллэр
Дьонун аата
«Народнай» диэн буолла.
Аны туран билигин
Дьизэ-уокка төһүөххэ,
Аныгы олох сизиринэн
Төлгөһүни көрүөххэ.
Хонон тураат,
Холонсо сыттаах
Хотон диэн

«Хонтуоратыгар» ходьойор.
Самнархай быһыһылаах,
Сабараанһа тулалаах,
Саах сыбахтаах
«Саарыстыбатыгар» салаллар.
Онно тийиэн:
«Кини киһи,
Кимий?» - диэтэргит:
Ынах ыраахтаарыта,
Торбос тойоно,
Борооску борукуруора,
Субан судьуйата,
Сибиниһэ сэбиздессейэ,
Куурусса кулубата -
Быһатын эттэххэ
Мунур тойон,
Хотон хоруола
Кини буолар.
Атырдыах атастаах,
Кыраабыл кыбыһылаах,
Тордуох тутуурдаах,
Салааска соһуулаах,
Лаппаахы тайахтаах,
Мас күрдэх уруучкалаах,
Балбаах бартыбыллаах
Тойон киһи чулуута,
Уол оҕо бэрдэ.
Үлүлүбүт үптээх,
Аллыбыт астаах
Халың хаһанан
Мээчик хапсар,
Суон саалыһан
Мохсуо бырахсар,
Атаһ эти
Ампаартан соһор,
Убаһа субайын
Остуолга уулар,
Сыаны арыһа буһарар,
Арыһы сыаҕа булкуйар.
Сыалыһар быарынан сыһалыһар,
Таба тылынан күндүлүүр.
Арыһыны амсайбат,
Табаҕы тардыбат,
Хаартыны оонньообот.
Күүлэйдээбэт, көрүлээбэт.
Харытыгар чаһылаах,
Хармааньгар харчылаах,
Хара куудара баттахтаах,
Хара бараан дьүһүннээх,
Хаһаайын да хаһаайын!
Манньык бэйэлээх киһи
Кэргэниһэн кэмчитийбит,
Дьахтарынан татымсийбит,
Ойогунан огдолуйбут,
Дорҕорунан тутахсийбит.
Кыыс - диэтэххэ
Кытар гынар,
Дьахтар - диэтэххэ
Таһырдыа куотар,
Кэргэн - диэтэххэ
Кэтэһин тарбанар,
Ойох - диэтэххэ
Оронун булар.
Ол эрэри өссө да
Күн кизһэрэ илик.
Таһара баайдаах,
Уол оҕо дьоллоох!
Оҕонньор да буолан
Огдолуйан баран
Остуол нөгүө
Утары көрсөн
Олорордоох буол!
Өлөр үйэһэр

Кырдыар сааскар
Сымнаһас оронго сылаһнаа,
Сылаас хоойго сылаһанньы!
Айымнылаах үлэн
Аан дойдуну аймаатын!
Таһаарылаах үлэн
Тас дойдуга таһыһын!
Көрдөрүүлээх үлэн
Күөстүү оргуйдун!
Дьүрүлгэн хомуһун
Дьүрүһүйэ турдун!
Кырдыар диэннэ кыһаллыма,
Ыалдыар диэни ылыһыма,
Сымьыттааһар бүтэйдик,
Балыктааһар кэлэҕэйдик

Уу-чуумпу олохтон,
Уһун дьоллоох үйэлэн!
Абаһылар умуннуннар,
Атын сиринэн тумуннуннар,
Испииһэктэригэр кириимэ,
Кэллэхтэринэ киллэримэ.
Үүт үрдэ үрүмэлээх,
Үчүгэй тыл мүүттээх.
Дьон алгыһын толор,
Санаа курдук олоҕо!
Күнүг күүрэйдин
Күөнэһин оонньоотун!
Егор ФЕОФАНОВ.
Хамаҕатта

«ОЛОХПУТ КЭРИЭТЭ КЭРЭБИН»

(Хоһоонунан фелетон)

«Энсиэли» хаһыат 2000 с. ыам ыйын 25 к. табаарыһым
Георгий Ильич Кривошапкин «Намыһа» диэн бэртээхэй
хоһоону сүрүбүтүгүр сэнээрэи

«Үгүс дьон анала» гыһыма
Соҕотох Намыһа кыыспытын,
Ымангыһар хас уолга ытыма
Ырыһан абылыр кыыспытын.
«Олохпут кэриэтэ кэрэбин» —
Олустук манньыһан этэһин,
Сүрдээһин хоһуйан эрэһин.
Олохпут ол оннук кэрэ дуо.
Күөркэйбит олох да кырдыбат,
Кырдыары кыйдаабыт бу кини.
Күлүүтэ-үөрүүтэ элбээбит,
Кулуупка барара үксээбит.
«Тапталга кырдыһы суох»
— дэһэллэр
Тапталга умсубут эрэттэр.
Ол хайдах кэрэ кыыс көрүүтэ
Эн хаангар дьырылаан
кириэрий.
Эдэр саас иэйиитин санаангын
Уһунук турума истэнгин,
Тулуйбат кырдыһыт сүһүөгүн
Дарбааннаах музыка
ньиргизрин.
Үгүстэр олоҕу сирэллэр.
Дорҕочуок, умнума музаны,
Музалыһан айанныр
буолуогун,
Олоҕу үөрүүнэн тутуогун.
Эдэрдэр кэскили туойаннар
Эрэллээх хаамыһан бардылар,
Эрэллээх суолбутун тыһаннар
Эриэккэс олоҕу туттуннар.
Олоххо дьулугуу баар буолуо,
Ол кэмнэ тапталы туойаннар,
Кыргыттар, уолаттар түмсэһнэр
Оһуохай үнүкүтэ сатарыа.
Эн, баҕар, ытаа да, ыллаа да
Барыта этэннэ ааһыаҕа.
Ол кэмнэ үгүспүт суох буолуо,
Оччоҕо да ырыа ылланыа.
Кыыс оҕо мичээрэ долгуппат,

Мөлтөөбүт сүрэхпит мөхсүбэт,
Өлбөөрбүт харахпыт үөрдүбэт.
Кырдыһыт сирэйбит ымайбат.
Аатырбыт Арбита атаһа
Арыгы буулаабыт саһаҕа.
Айдааннаах бу кэми көрбөккө,
Аргыһыдык сылдыһахха
өлбөккө.
Дорҕорум, муунтуһан
хаамсыахха
«Ураанхай» маһаһын утаҕар,
Урукку төһүбүт олохпут
Сыһатын-халтытын
булуохпут.
Төһөтүн да иһин ылыһахха,
Төлөннөөх тылларты этэһхэ,
Эдэр кыыс үөрэһин көрүөххэ,
Ол онтон дуоһуйан кэлиэххэ.
Айылда дьиктини да айар,
Кэрэттэн кэрэтэ — бу дьахтар.
Сылаһар эдэр кыыс кэтээр,
Олоххо дьулудан кизрэкээр.
Хат буолан дьонунук
хаамсаллар,
Ийэ диэн үөрүүтүн билэһнэр.
Кизн туттан дьоннору көрөллөр,
Аймах дьон махталын ылаллар.
Ийэни ытыктыыр буолуогун,
Бөһүөлэк аайытын кинизэхэ
«Родина — мать зовет» курдугу
Памятник туруоран дьэргэтин.
Оччоҕо чөл олох кэлиэҕэ,
Арыгы айдаана тохтоуҕа,
Үлэһит ыччаппыт элбээҕэ,
Эдэр кыыс тапталы туойуоҕа.
Эр киһи дьахтарын кууһуоҕа,
Нарыһык уһунук таптыаҕа,
Дьахтарбыт туймааран сытыаҕа,
Ийэ кут кэтэһэн туруоҕа.
Иван СИБЦЕВ.
17.07.2000 с.